

LES COMPARACIONS I LES SEUES VARIACIONS EN LA PLAÇA DEL DIAMANT DES DE LA GRAMÀTICA DE CONSTRUCCIONS: ENTRE USUALITAT I CREATIVITAT

Pedro Ivorra Ordines

Departament de Traducció i Ciències del Llenguatge, Universitat Pompeu Fabra,
Roc de Boronat 138, 08018 Barcelona, Espanya
pedro.ivorra@upf.edu

Comparisons and its variations in *La plaça del Diamant* from a Construction Grammar approach: between usage and creativity

Abstract: Construction Grammar has brought about a significant change in the understanding of the phenomenon of idiomaticity by means of one of the major tenets of constructionist approaches, the notion of “grammatical construction”. As form-meaning pairings, such a notion allows the language to be understood as a continuum of idiomaticity. This study aims to apply the basic notions of Construction Grammar to explain the creative use of the comparative construction [ADJ com Y] used in the novel *La plaça del Diamant*. From the unifying approach of form and meaning of idiomatic expressions a sample of comparative constructions used by the Catalan writer is analysed by means of a corpus and phraseological dictionaries as tools which help us give a detailed panorama of speakers’ use of language. This study hence highlights the fine line between what is common and what is lexicalized, and the creative use of the idiomatic intensifying comparative construction. This line would correspond to the dynamic lexicon-grammar continuum. A detailed analysis of many constructions demonstrates that it is a highly productive construction, and such creativity is perfectly suited to the notion of entrenchment, which explains the modifications of phraseological units, as well as the creation of new ones.

Keywords: Construction Grammar; idiomaticity; *La plaça del Diamant*; usage-based approach; creativity

Resum: La Gramàtica de Construccions suposa un canvi profund en la manera d’entendre el fenomen de la idiomaticitat a partir d’un dels pilars fonamentals de les aproximacions construccionistes, la noció de «construcció gramatical». En tant que emparellaments de forma i significat, dita noció permet entendre el llenguatge com un contínuum d’idiomaticitat.

L'objectiu del present treball és donar compte de l'ús creatiu de la construcció comparativa [AD] com Y que s'utilitza en *La plaça del Diamant*, tot seguint una aproximació construccionista. A partir de la nova concepció integradora de forma i significat de les expressions idiomàtiques s'analitza una mostra de les construccions comparatives de l'autora barcelonina, tot emprant corpus i diccionaris fraseològics com eina de suport per donar una imatge detallada de l'ús que en fan els parlants. Així doncs, l'estudi subratlla la fina línia que existeix entre allò usual i allò que està lexicalitzat i l'ús creatiu de la construcció comparativa idiomàtica intensificadora, línia que es correspondria al contínuum dinàmic lèxico-gramatical. L'anàlisi detallada de les diferents construccions evidencia que es tracta d'una construcció força productiva, creativitat que té cabuda dins de la noció de fixació cognitiva, la qual permet donar compte de la desautomatització de les unitats fraseològiques, així com la creació de noves.

Paraules clau: Gramàtica de Construccions; idiomàticitat; *La plaça del Diamant*; aproximació basada en l'ús; creativitat

1. Introducció

La darrera dècada del segle XX ha posat damunt de la taula un nou paradigma. La Gramàtica de Construccions ofereix un marc teòric sintàctic idoni per a un ampli ventall de camps d'estudi. A més, la Gramàtica de Construccions suposa un canvi profund del concepte d'idiomàticitat a partir d'uns dels pilars fonamentals de les aproximacions construccionistes, la noció de «construcció gramatical», la qual, en tant que emparellament de forma i significat, permet entendre el llenguatge com un contínuum d'idiomàticitat (cf. Michaelis 2017). En aquest estudi adoptem una aproximació construccionista a la variació de les comparacions intensificadores en la novel·la *La plaça del Diamant* atenent els principis de la Gramàtica de Construccions. Aquest article s'estructura de la següent manera. En primer lloc, es presenten les característiques bàsiques de l'aproximació construccionista basada en l'ús, tot parant atenció a la noció de construcció gramatical i com s'organitzen en la xarxa taxonòmica en la secció 2. Tot seguit, la secció 3 ofereix els trets que caracteritzen les construccions comparatives intensificadores en català, en contraposició amb les construccions comparatives gramaticals. A continuació, s'expliquen els procediments metodològics i els corpus que emprem per a l'estudi en la secció 4. L'anàlisi d'una mostra de construccions comparatives intensificadores de *La plaça del Diamant* es detalla en la secció 5. Finalment, en la secció 6 s'exposen les conclusions finals.

2. Consideracions teòriques preliminars

Els orígens de la Gramàtica de Construccions es remunten a la dècada dels huitanta a la Universitat de Berkeley per mitjà de la publicació d'una sèrie d'estudis de caràcter analític (Fillmore 1985, 1986, 1988, 1989; Fillmore *et al.* 1988; Wierzbicka 1988) que tenien com a objectiu explicar la totalitat del llenguatge a través la noció de «construcció gramatical». Aquests estudis van sorgir com a resposta a les dificultats amb les quals la tradició generativista transformacional del paradigma chomskià s'havia trobat en explicar determinades expressions idiomàtiques dins del coneixement de la gramàtica dels parlants (cf. Chafe 1968; Fraser 1970; Weinrich 1967; Čermák 1988).

De fet, els primers estudis de caire construccionista que es van publicar tractaren d'explicar aquelles estructures que havien estat relegades a un segon pla –també anomenades perifèriques pel seu caràcter idiomàtic i una aparent improductivitat que presentaven gran part– atès que es tractaven, segons la tradició transformacional, d'una àrea que presentava incompatibilitats amb les regles amb què s'explicaven aquelles estructures que formaven part del nucli de la sintaxi. Així doncs, la Gramàtica de Construccions aspirava a poder estudiar no només aquelles estructures que havien estat oblidades en les dècades anteriors, sinó també donar cabuda a aquelles que formaven part del centre amb la certesa que «fundamental insights can be gained from considering such non-core cases, in that the theoretical machinery that accounts for non-core cases can be used to account for core cases» (Goldberg 1995: 6). És per aquest motiu que es podria afirmar que la Gramàtica de Construccions va sorgir com a resposta a la preocupació per part dels lingüistes a l'hora de no trobar un lloc per a les expressions idiomàtiques dins de la gramàtica (Croft/Cruse 2004: 225).

A diferència de la tradició generativista chomskiana on les construccions es consideren més aviat «taxonomic artefacts, useful for information description perhaps but with no theoretical standing» (Chomsky 2000: 8), en la corrent construccionista aquesta noció adquireix estatus teòric, la importància de les quals ve determinada per dues observacions empíriques: (a) fins i tot les expressions semànticament opaques (*idioms*) poden compartir determinades característiques d'estructures sintàcticament regulars amb expressions molt productives (Fillmore *et al.* 1988) i (b) les estructures aparentment transparents poden tenir tota mena de restriccions impredecibles, les quals no poden derivar només de la sintaxi (Fillmore 1986). Conseqüentment, ignorar aquestes observacions implicaria perdre's important generalitzacions sobre el coneixement lingüístic dels parlants (Fried 2015: 975).

Així doncs, la noció de construcció suposa una ampliació¹ del signe lingüístic de Saussure (1959 [1916]: 65) d'emparellament arbitrari de forma (*signifiant*) i de significat (*signifié*) i, aleshores, en tant que signe lingüístic no és composicional. Per poder entendre millor la no composicionalitat –en el sentit que una construcció és més que la suma de les parts que la componen, de manera que el seu significat no es pot derivar composicionalment a partir de la suma de les propietats dels seus components– convé puntualitzar la diferència entre construcció i constructe: mentre que les construccions són abstraccions, els constructes són instàncies de construccions en el discurs.

Per concloure aquest apartat veiem el concepte de coerció –els orígens del qual es remunten a Pustejovsky (1991)– que respon al mecanisme per mitjà del quals els requisits de la construcció (com per exemple, restriccions semàntiques respecte al node superior) «'win out' over lexical features when the lexical item and the construction upon which it is superimposed have different values for a given attribute» (Michaelis 2003a: 268). De fet, es tracta d'un argument important a favor del

¹ La noció de construcció gramatical comprén un ampli ventall de construccions que varien en mida i complexitat, les quals van des dels morfemes fins a les oracions gramaticals complexes com les passives (Goldberg 2006: 5; cf. Booij (2010, 2013) i Lyngfelt (2018: 2-3) sobre la consideració dels morfemes en tant que construccions).

rang superior que posseeixen les construccions envers els distints components que la conformen. Així doncs, la rellevància de la coerció en les aproximacions construccionista es veu a través del Principi d'Anul·lació (*Override Principle*), el qual posa de manifest que si un ítem lèxic és semànticament incompatible amb el context sintàctic, el significat de l'ítem lèxic s'adequa al significat de l'estructura en què es troba (Michaelis 2003b: 268).

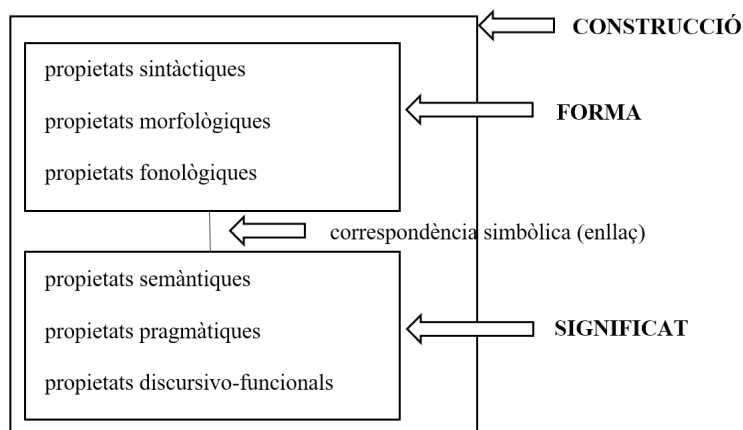

Figura 1. Estructura simbòlica d'una construcció (Croft 2001: 18)

2.1. L'organització de les construccions: el constructicó

La gramàtica de la llengua és un repertori de construccions, però en compte de tractar-se d'un simple llistat, les construccions conformen un inventari organitzat² del coneixement de les convencions de la llengua d'un parlant (cf. Langacker 1987: 63-76). Així doncs, les aproximacions construccionistes recorren a xarxes taxonòmiques de construccions per tal de representar aquests inventaris estructurats, de manera que cada construcció constitueix un node del constructicó.³ Aquesta xarxa taxonòmica s'entén com una jerarquia d'herència, en la qual els membres dels nivells més baixos, que són més específics, hereten les característiques dels membres dels nivells més alts, els quals, en canvi, són més abstractes i més esquemàtics (cf. *The Principle of Maximized Motivation*, Goldberg 1995: 6).

La relació bàsica que es descriu en una xarxa taxonòmica és la d'esquema-instància. En aquells casos en què una construcció tinga qualsevol característica idiosincràtica, o bé de forma o bé de significat, ha de ser representada com un node independent en la xarxa de construccions amb l'objectiu de donar compte del coneixement

² «Decades of research in cognitive psychology have emphasized that **memory is importantly ASSOCIATIVE**, in that individual memories are not modularly encapsulated from one another but instead form interrelated networks» (Goldberg 2019: 52; negreta i majúscula en l'original).

³ Es tracta d'un dels pilars fonamentals de les aproximacions construccionistes des dels inicis en la dècada dels huitanta (cf. Fillmore 1988), però continua tractant-se d'un dels trets que menys s'ha estudiat i, a dia de hui, la seua estructura interna és un territori inexplorat (Lyngfelt 2018: 1).

del parlant d'una llengua. Tenim per exemple el cas de la construcció fraseològica⁴ [X *com* Y] {intensificació}, la qual ha de representar-se com un node independent perquè és semànticament idiosincràtica i, al seu torn, té diferents instàncies més específiques que hereten les propietats de la construcció fraseològica més esquemàtica. Veiem que aquestes construccions constitueixen nodes independents, però es relacionen per mitjà d'una jerarquia taxonòmica, de manera que es poden representar diferents nivells d'esquemàticitat entre la construcció *alt com un sant Pau* i la representació més esquemàtica [X *com* Y], tal i com es demostra en (1).

- (1) [X *com* Y] ↔ [SUBJ ÉSSER molt X] – [SUBJ X molt]
 |
 [ADJ *com* Y] ↔ [SUBJ ÉSSER molt ADJ]
 |
 [alt *com* SN] ↔ [SUBJ ÉSSER molt alt]
 |
 [alt *com un sant Pau*] ↔ [SUBJ ÉSSER molt alt]

La possibilitat de situar les construccions en distintes posicions dins de la xarxa taxonòmica ens permet justificar la seua productivitat. Per tant, aquelles que es troben en els nivells més alts de la jerarquia no tenen els elements especificats i són més productives i, per tant, poden ser completades amb elements lèxics que s'adeqüen als paràmetres que s'especifiquen en la construcció. En canvi, les que se situen en els nivells més baixos de la jerarquia tenen els elements especificats i resulten menys productives. D'aquesta manera, veiem que una construcció com [X *com* Y] –en què X pot correspondre tant un adjectiu o un verb– està situada en els nivells més alts i, aleshores, és més productiva perquè permet múltiples instàncies i es pot emplenar amb nombroses peces lèxiques, mentre que una construcció com [alt *com un sant Pau*] és poc productiva ja que els components lèxics estan fixats. Aquestes dues construccions, al seu torn, estan emparentades a través d'enllaços d'instància, és a dir, «an instance link exists between two constructions iff one construction is a more fully specified version of the other» (Goldberg 1995: 79), així que s'hereten les particularitats semàntiques i sintàctiques que s'associen a la construcció. Totes aquestes relacions taxonòmiques permeten distingir diferents tipus de coneixement gramatical per mitjà del qual es reconeix l'existència del continuïum lèxic-sintaxi (cf. Croft/Cruise 2004: 255-256).

Quant a l'emmagatzematge de la informació gramatical en la taxonomia de les construccions, s'han proposat tres models diferents: (a) el model d'herència completa, (b) el model d'herència detallada i (c) el model d'herència per defecte (cf. Goldberg 1995: 73-74; Croft/Cruise 2004: 270-276). Tot seguit, farem una breu descripció per cadascun dels models.

En el primer model, el model d'herència completa (*complete inheritance model*) afirma que la informació es representa de manera no redundant, és a dir, aquest model

⁴ Són tres raons per les quals es prefereix el tems de «construcció fraseològica» front a «esquema (sintàctic) fraseològic» (Mellado en premsa, a): el terme «esquema» s'associa a l'herència estructuralista en la fraseologia espanyola; en el marc de la gramàtica de construccions, la noció de «construcció» encaixa millor; la «construcció fraseològica» es pot aplicar a un major nombre de fenòmens lingüístics, on s'inclouen també unitats de valor oracional.

només representa la informació una vegada en la taxonomia de la construcció, en el nivell més esquemàtic. Així doncs, les instàncies situades en posicions inferiors hereten les característiques de forma i significat de les construccions situades en nivells superiors.

En el segon model, el model d'herència detallada (*fully entry model*) determina que la informació està detallada en tots els nivells de la jerarquia taxonòmica de construccions, de manera que no es produeixen generalitzacions. En aquells casos en què s'hi produïska múltiple herència –una construcció hereta característiques de diferents ‘pares’ en la xarxa taxonòmica–, tots els nivells han d'estar detallats perquè no hi haja conflictes entre les característiques que s'hereten.

En el tercer model, el model d'herència per defecte (*default inheritance model*) s'organitza al voltant de categories que tenen un prototip, de manera que la informació s'hereta a partir de nodes dominants sempre i quan la informació no entre en conflicte amb la informació que s'especifica en els nodes inferiors. Aquest model, ara bé, no podria resoldre un problema d'herència múltiple, cas en què hi ha múltiples «pares» per a una determinada construcció, ja que en aquest model no hi ha cap principi que resolga aquest problema.

El procediment més comú entre els lingüistes ha estat la recerca de generalitzacions, de manera que el model d'herència completa pot semblar el més adequat per motius d'adequació. Això no obstant, com Croft/Cruse (2004: 278) apunten:

most cognitive linguistics argue that a cognitively based grammar should not be constructed in an a priori fashion, because grammatical knowledge is a psychological phenomenon. Clearly speakers do not store a representation of every utterance they have ever used or heard. Speakers form schemas that generalize over categories of utterances heard and used. But it does not necessarily follow from this observation that speakers store every piece of grammatical knowledge only once.

La tria d'un o altre model presenta tant avantatges com desavantatges. Un avantatge que presenta el model d'herència completa és que maximitza la parsimònia de computació, en altres paraules, minimitza l'emmagatzematge redundant d'informació, ja que hi ha tanta informació emmagatzemada en els distints nivells que es redueix l'esforç de processament en línia. En canvi, el model d'herència detallada minimitza la parsimònia d'emmagatzematge, és a dir, minimitza la redundància de l'emmagatzematge de la informació.

Per tal de resoldre la dicotomia que es planteja entre redundància i generalització, alguns autors construccionistes proposen optar per un model basat en l'ús, on els patrons d'ús d'una llengua serveixen d'evidència per a la representació de la informació gramatical.

2.2. Una Gramàtica de Construccions basada en l'ús

El terme «usage-based» fou encunyat per Langacker (1987: 494) per descriure un model que atorga importància a l'ús real del sistema lingüístic i el coneixement que en té el parlant, com alternativa a la fal·làcia de regles contra llistes (*rule vs list fallacy*). Així doncs, la gramàtica és la responsable del coneixement del parlant de l'ampli

ventall de convencions lingüístiques, independentment de si eixes convencions es poden incloure en afirmacions més generals.

Una característica important del llenguatge humà és que les unitats individuals i les seqüències d'unitats estan subjectes a nivells alts de repetició, fet que comporta la convencionalització de categories i associacions, així com a l'automatització de les seqüències. Si tenim en compte que algunes unitats i seqüències es repeteixen més que algunes altres, és possible identificar propietats de representacions cognitives que depenen en la mesura en què s'han produït o percebut (cf. Bybee 2013). Per tant, els efectes de la freqüència contribueixen a una major comprensió de la naturalesa de l'organització gramatical.

Les construccions, en tant que emparellaments de forma i significat amb possibles trets idiosincràtics en algun dels nivells (Fillmore *et al.* 1988; Goldberg 1995), són d'interés especial per a tots els models basats en l'ús. Des d'una concepció més àmplia de la teoria basada en l'ús, s'entén per construcció com qualsevol seqüència que s'empra amb freqüència tot i no tenir trets idiosincràtics de forma o de significat, definició en concordança amb la que proposa Goldberg (2006: 5):

[a]ny linguistic pattern is recognized as a construction as long as some aspect of its form or function is not strictly predictable from its component parts or from other constructions recognized to exist. In addition, patterns are stored as constructions even if they are fully predictable as long as they occur with sufficient frequency.⁵

D'acord amb la importància de la repetició dins dels models basats en l'ús, la principal hipòtesi d'estes aproximacions és que l'ús de la llengua modela la gramàtica. Així doncs, es presenten dos tipus de freqüència: *token frequency* i *type frequency*. Mentre que el primer fa referència a la freqüència d'ocurrència d'una unitat, una paraula, en un text –amb quina freqüència una determinada paraula apareix (Bybee 2001: 10), el segon compta el nombre d'elements lèxics diferents que s'apliquen a un determinat patró o construcció (Bybee/Thompson 1997: 378). Aquest darrer està estretament relacionat amb el fenomen de la productivitat, de manera que quants més elements lèxics saturen un determinat *slot* en una construcció, hi ha una menor probabilitat que s'associe a un element lèxic determinat i, conseqüentment, els criteris són més generals i serà més probable que s'extenga a nous elements. Per tal de predir la productivitat d'un patró, Goldberg (2006: 93-102) proposa quatre factors: (a) el nombre de vegades que hi apareix un ítem determinat –la seua *token frequency* o grau de fixació cognitiva (*entrenchment*); (b) la *statistical pre-emption*: presència quantitativa d'un determinat *token* en relació amb una construcció propera; (c) el nombre absolut d'ítems diferents que es registren en un determinat patró o també

⁵ Anys més tard, Goldberg (2019: 54) puntualitza que «“sufficient frequency” cannot involve some number, *n*, unless speakers retain some memory trace of an instance that has occurred with a frequency of *n* – 1 so that the frequency can be increased upon subsequent exposure; by the same reasoning, a phrase with frequency *n* – 1 cannot be recorded unless a frequency of *n* – 2 was recorded. Applying this reasoning recursively, it becomes clear that speakers need to be able to implicitly record a single exposure (frequency of 1), at least long enough that a subsequent instance might be encountered so that the memory can be strengthened».

conegut per *type frequency*⁶; i (d) la variabilitat dels ítems que es registren en un patró determinat, el grau d'obertura d'una construcció.

3. Les construccions comparatives intensificadoras en català

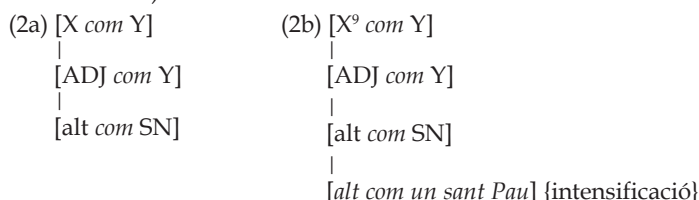
Les construccions comparatives són un tipus de construcció semiesquemàtica que se situen a mitjan camí entre el pol lèxic i el pol gramatical –contínuum que està en perfecta consonància amb els principis bàsics de la Gramàtica de Construccions– perquè tots els seus constituents no estan saturats i pel fet d'estar formades per estructures gramaticals sense especificació lèxica. Es tracten, aleshores, d'un tipus de construcció que atenent al grau d'esquemàticitat estructural i a l'especificitat lèxica dels *slots* es corresponen amb els anomenats «partially lexically filled phrasal patterns» (Goldberg 2006: 5). Més concretament, Taylor (2016: 464) defineix aquestes construccions com «patterns (of varying degrees of productivity and schematicity) for the formation of expressions, but whose syntactic, semantic, pragmatic, and even phonological properties cannot be derived from general principles, whether universal or language-specific». Això no obstant, convé fer una distinció entre la construcció comparativa gramatical (cf. Hilpert 2010 per a un estudi basat en la noció de construcció entre l'anglès i el suec) i la construcció idiomàtica intensificadora.⁷ Mentre que en (2a) es comparen explícitament dues magnituds i té un significat composicional, en (2b) hi ha restriccions en l'actualització dels *slots* i té un significat d'intensificació no composicional. Per tant, podem dir que es tracten de construccions diferents perquè qualsevol construcció que tinga propietats idiosincràtiques úniques de caire morfològica, sintàctica, lèxica, semàntica, pragmàtica o discursivo-funcional ha de ser representada com un node independent per poder capturar el coneixement de la llengua del parlant; en altres paraules, «any quirk of

⁶ Un (alt) *type frequency* pot ser, al mateix temps, la causa i l'efecte de la productivitat: quanta més evidència tinga un parlant que una generalització determinada és correcta –amb el sentit que quan s'aplica produeix estructures i interpretacions amb èxit comunicatiu–, el parlant estarà més segur sobre el fet de poder aplicar dit esquema en més contextos i, conseqüentment, el nombre de produccions de la generalització augmentarà (Zeschel 2012: 171).

⁷ Kay (2002, 2013) fa una distinció interessant entre «patterns of coining» i «true constructions», distinció que aplicada al nostre objecte d'estudi vindria a dir que malgrat l'existència d'una gran quantitat de comparacions intensificadoras que encaixen en la fórmula [ADJ *com* SN] {intensificació}, no es tracten de construccions perquè no són productives. A més, no es podria usar el patró de manera lliure per encunyar noves expressions, de manera que no es podria dir per exemple *alt com una torre* perquè no està lexicalitzada. Anys més tard, Traugott/Trousdale (2013) van refutar la distinció de construcció contra no construcció, i van considerar que es tractava més aviat d'un contínuum de productivitat. Si filem prim sobre la distinció de Kay (2002), sí que podríem parlar de «patterns of coining» en català, per exemple, dels patrons [de X a Y] amb el significat de 'completament' com *de gom a gom*, *de bat a bat*, *de cap a cap*, ja que, aparentment, no hi ha productivitat i es tracta més aviat de patrons que s'abstrauen a posteriori a partir de les locucions amb un mateix patró. Malgrat tot, la idea esdevé un poc obsoleta perquè la cerca en corpus fa que la frontera entre allò usual i allò inusual siga més aviat difusa. Si seguim al peu de la lletra la distinció que proposa no serien acceptables ni comprensibles desautomatitzacions de les comparacions fixes, encara que en la realitat les locucions modificades sí que es poden entendre –fins a un cert punt. Endemés, les modificacions, en cas que tinguin una freqüència *type* elevada, poden arribar a crear nous patrons.

a construction is sufficient to represent that construction as an independent node» (Croft 2001: 25)

Segons el *Diccionari de sinònims i frases fetes*,⁹ en català *alt com un Sant Pau* (Rodoreda 1962: 173) vol dir 'es diu d'una persona molt alta'. Atenent a la descripció de les parts de forma i significat de Hoffmann (2017) es presenten ambdues construccions, amb una fletxa bidireccional per expressar l'emparellament arbitrari dels dos pols. El significat no composicional es presenta entre claus.

- Construcció comparativa gramatical
FORMA: [X ÉSSER ADJ com Y] ↔ SIGNIFICAT: 'X és Adj com Y'
p. ex. [Bruno] és alt com el seu germà Manel (caTenTen14 v2: 167539876)
- Construcció idiomàtica intensificadora
FORMA: [X ÉSSER alt com un sant Pau] ↔ SIGNIFICAT: 'alt' {intensificació}
p. ex. El Josep Anton Codina és alt com un sant Pau (Timestamped JSI web corpus 2014-2019 Catalan: 43700085)

4. Metodologia i corpus

Des d'aproximacions estructuralistes i generativistes, la fixació o estabilitat es va establir com una de les característiques principals de les expressions idiomàtiques, característica que s'ha definit de moltes maneres, però d'entre les quals convé recordar la que proposa Zuluaga (1980: 99) en una obra pionera: «propiedad que tienen ciertas expresiones de ser reproducidas en el hablar como combinaciones previamente hechas –tal como estructuras prefabricadas, en arquitectura–». Aquesta característica s'ha vinculat amb la defectivitat i la irregularitat semàntica i morfològica (cf. Mellado Blanco 2017, en premsa, a), de manera que considerar la fixació com un tret definitori de les expressions idiomàtiques no estava exempta de riscos. Es tractava llavors d'un enfocament que se centrava, en gran part, en la forma, la qual no estava vinculada al significat, fet que dificultava una descripció completa dels esquemes fraseològics.¹⁰ En canvi, la lingüística actual aborda l'estudi de la forma i del significat de les expressions idiomàtiques com un tot, amb una clara tendència integradora, des d'enfocaments com la Lingüística Cognitiva (cf. Dobrovolskij 1999; Gibbs 1990), la Gramàtica de Construccions (cf. De Knop/Mollica 2013; Mellado

⁸ Podria tractar-se tant d'un adjectiu (*blanca com un glop de llet*) com d'un verb (*corria com el vent*).

⁹ Versió en línia del diccionari: <<https://dsff.uab.cat/cerca>>.

¹⁰ En els herències estructuralistes sempre s'han abordat de manera marginal en les classificacions dels fraseologismes en espanyol (cf. Corpas Pastor 1996; Ruiz Gurillo 1997; García-Page 2008, 2012). En el cas del català, convé mencionar l'aportació Guia/Conca (2014), encara que en la mateixa classificació que proposen, els autors plantegen algunes fronteres difuses.

Blanco 2015, 2019, en premsa, b) i la Lingüística de Corpus (cf. Corpas Pastor 2015; Molina 2015). Les dues últimes aproximacions en concret signifiquen un canvi de perspectiva en la investigació fraseològica d'aquesta nova visió integradora lèxic-sintaxi. Amb aquests precedents, aquest treball parteix de la premissa que els corpus resulten una eina fonamental en la Gramàtica de Construccions per a obtenir una imatge més detallada del coneixement de la llengua dels parlants i l'ús que en fan (Gries 2008, 2013; Hoffmann *et al.* 2018).

Tenint en ment la nova manera d'entendre les anomenades construccions fraseològiques, convé fer una caracterització dels trets principals, els quals, al seu torn, han servit perquè el buidatge del corpus resultés satisfactori (cf. Mellado Blanco en premsa, a):

- Es tracten de patrons o esquemes formatius, amb un significat denotatiu i/o pragmàtic global, que en el nostre cas respon a la intensificació.
- Alguns dels constituents de l'estructura sintàctica ja estan lèxicament definits, mentre que altres es presenten com caselles buides que han d'actualitzar-se en el discurs.
- Presenten una gradació en la productivitat de l'esquema i en les restriccions semàntiques dels *slots* lliures.
- Els trets semàntic-pragmàtics, les característiques sintàctiques i/o prosòdiques no es poden completament deduir a partir dels principis gramaticals i lèxics generals de la llengua.
- L'actualització lèxica dels *slots* de les caselles buides és més o menys lliure, encara que està sotmesa a algunes restriccions semàntiques.

Es presenten a continuació les fonts que s'han emprat per a aquest estudi, entre els quals trobem la novel·la que analitzem, així com els diccionaris en català i els corpus, que ens ajuden a donar una imatge més detallada dels fenòmens lingüístics que trobem en la novel·la.

- (a) *La plaça del Diamant*: es comptabilitzen un total de 65.551 paraules, d'entre les quals s'hi troben un total de 196 construccions idiomàtiques intensificadoras, encara que en aquest estudi només ens centrarem en una xicoteta mostra.
- (b) *Diccionari de sinònims i frases fetes* (DSFF): hi ha més de 15.500 expressions enregistrades en més de 18.850 fitxes, amb un total de 5.500 entrades conceptuals per a indicar relacions semàntiques i lèxiques de naturalesa diversa entre expressions lexicalitzades. Es tracta d'un diccionari d'ús de la llengua, ja que descriu les propietats gramaticals i lingüístiques que tenen les expressions lexicalitzades en català.
- (c) *Diccionari de fraseologia* (segles XVII-XIX) (DdF): conté més de 12.700 unitats fraseològiques, extretes a partir de més de 3.000 fonts documentals escrites. A més, no només relaciona les expressions amb altres parlars de la llengua catalana, sinó que també, en alguns casos, amb les formes equivalents en altres llengües i varietats lingüístiques romàniques com són el castellà, l'aragonés, l'occità, l'italià i el francès.

- (d) Timestamped JSI web corpus 2014-2019 Catalan: disposa d'un total de 256.092.552 paraules, a partir de la compilació d'articles de notícies obtinguts a partir del rastreig d'una llista de canals RSS.
- (e) Catalan Web 2014 (caTenTen14 v2): disposa d'un total de 182.691.653 paraules, a partir de textos compilats a partir d'Internet. Forma part de la família de corpus TenTen, que ofereix l'accés a més de trenta llengües diferents.
- (f) French Web 2012 (frTenTen12): té un total de 9.889.689.889 paraules a partir de textos compilats a partir d'Internet. Forma part de la família de corpus TenTen, que ofereix l'accés a més de trenta llengües diferents.
- (g) French Web 2017 (frTenTen17): disposa d'un total de 5.752.261.039 paraules a partir de textos compilats d'Internet. Va ser creat l'any 2017. Conté diverses varietats del francès, d'entre les que s'inclouen l'europeu, el canadenc i l'africà.
- (h) *Le Grand Robert*: conté més de 100.000 paraules i un total de 350.000 sentits. Té 25.000 expressions, locucions i proverbis. Versió en línia.

Per raons purament pràctiques, considerarem la forma base de qualsevol construcció fraseològica la que apareix en els diccionaris fraseològics perquè les fonts lexicogràfiques normalment registren les construccions lexicalitzades més familiars, les quals pertanyen a la llengua de qualsevol de les varietats; en altres paraules, aquelles construccions que estan més cognitivament fixades en els lexicons mentals de la major part dels parlants. Per tant, les construccions fraseològiques citades en els diccionaris vindrien a oferir una visió actual d'una construcció basada en l'ús.

5. Anàlisi de les dades

5.1. Consideracions preliminars

La plaça del Diamant narra la història d'una jove barcelonina que viu en un període històric caracteritzat per un rerefons de guerres –a cavall entre l'arribada de la República i l'inici de la Guerra Civil– i el predomini d'una jerarquia dels rols de gènere, fet que provocarà que la protagonista Natàlia haja d'acceptar tot allò que el seu marit li impose des d'un canvi de nom (Natàlia per Colometa) fins a acceptar tots els convencionalismes d'una època que relegava la dona a un segon pla.

La novel·la empra l'«escriptura parlada» –terme encunyat per Arnau (1979)– en tant que tècnica narrativa, una de les característiques més remarcables de la prosa rodorediana. Aquesta tècnica narrativa empra la primera persona del singular i està estretament lligada al monòleg interior donat que no hi ha intermediari entre el personatge i l'escriptor. Per mitjà d'aquesta tècnica narrativa, el lector està en la ment del personatge des de ben entrada la novel·la i sap tot allò que ocorre als personatges i tot allò que pensen. Al contrari que el monòleg interior, que tracta de reproduir el flux de consciència d'una manera il·lògica i no hi ha un destinatari, en l'escriptura parlada Natàlia (la protagonista) s'adreça a un destinatari, fet que provoca la impressió d'una conversa real amb una segona persona i, a més, el fet que Natàlia siga al mateix temps personatge i narrador dota el text d'una proximitat i la sensació de vivesa en el lector, amb la intenció d'eliminar la idea de ficció en la literatura.

Tenint en compte la tècnica narrativa que acabem de comentar, el fet que el personatge s'explique tot mentre conta la seua realitat comporta una visió subjectiva del món que la rodeja; conseqüentment, el lector veu la realitat a través del punt de vista de Natàlia, realitat caracteritzada per descripcions detallades. La paraula esdevé una eina fonamental en la narració. D'entre els elements que contribueixen a una descripció subjectiva de la realitat, ens centrarem en les construccions idiomàtiques intensificadores en català.

5.2. Estudi empíric

Les construccions comparatives intensificadores són un fenomen lingüístic molt present en la novel·la que analitzem en aquest estudi, les quals tenen una clara funció apel·lativa, és a dir, cridar l'atenció del receptor del per tal d'involucrar-lo en la valoració de l'enunciat. Per tant, aquestes construccions posen més èmfasi en la intensitat d'un fet, que no pas en el seu contingut denotatiu (Mellado Blanco 2012). És per aquest motiu que resulten un element fonamental per a la descripció subjectiva de la qual parlàvem més amunt.

Primerament, les construccions que tenen una menor representació en el corpus amb què treballem són les construccions fraseològiques que estan lexicalitzades com *com un glop de llet* (Rodoreda 1962: 67) o *alt com un sant Pau* (Rodoreda 1962: 173), en la primera de les quals, donat que és valor de l'estereotip cultural és conegut per la comunitat de parlants permet ometre l'element referencial de la comparació, el qual hauria de concordar en gènere i nombre el comparant, que és a qui fa referència, de manera que es produiria una variació formal de caire morfològica.¹¹

Tot seguit, un cas interessant és el que trobem en la construcció fraseològica *quiet com una rata*¹² (Rodoreda 1962: 182), que resulta de la combinació de les construccions *quiet com una estàtua/un maniquí/un estaquirot* i *més covard que les rates, més poregós que les rates* o *tindre més por que les rates*. Es tracta d'un cas evident de desautomatització seguint els requisits que considera Mena (2003) perquè: (i) la modificació representa un canvi voluntari i intencionat per part de l'escriptor de la unitat fraseològica modificada; (ii) la modificació es desvia de la forma originària de manera que el canvi és percebut; (iii) la unitat es pot recuperar malgrat els canvis que haja sofert la unitat fraseològica modificada, bé amb l'ajuda dels elements conservats i no alterats, o bé a través del context. De fet, per mitjà de la modificació l'autora aconsegueix la màxima expressivitat dins del context en què apareix la comparació, ja que estan apuntant amb un canó un dels personatges de manera que aquest resta immòbil sense poder fer res, però al mateix temps sent por davant de la situació en què es troba.

Els comparata *que les rates, que una rata* i *com una rata* es poden autonomitzar si s'usen amb freqüència. En la major parts dels exemples trobats de la construcció, les actualitzacions lèxiques del *slot* adjectiu ofereixen una semàntica relacionada amb

¹¹ Per parlar de les variacions que sofreixen les construccions seguim la classificació que proposa Langlotz (2006: 179).

¹² «el senyor, va dir la senyora, estava quiet com una rata, amb el canó a l'orella que no li deixava moure el cap, sense dir res» (ídem).

la covardia i la pobresa; les actualitzacions del *slot* verb, en canvi, mostren una semàntica més variada relacionada amb la voluntat de fugir, quedar atrapat i morir, amagar-se, callar i la saviesa, aquests darrers amb una freqüència menor.

Tipus semàntic de l'adjectiu	Exemples	Nombre d'adjectius segons la freqüència <i>token</i>	Nombre total d'actualitzacions
Covardia	<i>covard, poregós</i>	2	3
Pobresa	<i>pobre, pelats</i>	2	27

Tipus semàntic del verb	Exemples	Nombre de verbs segons la freqüència <i>token</i>	Nombre total d'actualitzacions
Escapar	<i>escapar-se, fugir, esmunyir-se, fugar-se</i>	4	8

Els adjectius que mostren una semàntica relacionada amb la pobresa representen més de la meitat de la mostra (27 actualitzacions de les 45), de manera que constituïrien el nucli prototípic de la construcció, fet que contribuiria a la seua fixació cognitiva. A més, el fet aparega un nombre elevat d'ocurrències *hàpax* (57% d'un total de 14 adjectius i verbs diferents) o amb una freqüència absoluta molt baixa és un indicatiu de la fixació de la construcció i, aleshores, a major diferència entre les actualitzacions dels *slots*, major fixació cognitiva (*entrenchment*). Aquest fet incideix en el grau de productivitat d'una construcció, la qual mesura «the likelihood that a construction will apply to a new item» (Bybee 2010: 94). Aquestes dades ens permeten fer algunes consideracions sobre la fixació cognitiva de la construcció (*entrenchment*) i la productivitat, ambdós íntimament relacionats. La fixació cognitiva del *type*, en tant que subconstrucció d'emparellament de forma i significat, està relacionada amb la freqüència absoluta d'instàncies que actualitzen una construcció i, en definitiva, amb les diferents realitzacions que es registren en els *slots*. És per aquest motiu que a través d'un procés de *type-entrenchment* podem explicar que s'haja generat la nova subconstrucció [X com una rata]: 'molt X' i, per tant, pugui ser combinable amb més *tertia comparationis*, els quals poden formar part del mateix clúster semàntic o no, ja que a major fixació cognitiva de la construcció, es pot donar una major diversitat semàntica dels *slots*.

Continuem amb construccions fraseològiques que sofreixen variacions formals de caire lèxic en algun dels constituents com *petit com un tap* (Rodoreda 1962: 132), variació que ve com a conseqüència de l'escurçament del *slot* Y a partir de la comparació estereotipada *petit com un tap de cossi* (DSFF), de manera que en aquesta variació no hi ha divergències quant a la semàntica entre les dues construccions. Trobem també *fosc com un pou* (Rodoreda 1962: 213), variació formal de caire lèxic a partir de la comparació estereotipada *fosc com una gola de llop* (DSFF), sense variacions en la semàntica. En ambdós casos es tractaria més aviat de modificacions i no de desautomatitzacions, ja que per mitjà de la variació no es persegueix una finalitat determinada.

Seguint en la línia de construccions fraseològiques amb variacions formals, hi ha les comparacions *content com un ocell* (Rodoreda 1962: 79) i *magre com un clau* (Rodoreda 1962: 79). En la primera de les construccions, la variació és de caire lèxic a partir de la comparació estereotipada *content com un rossinyol* (DdF) per mitjà de la substitució

d'un hiperònim. Des del punt de vista de la Gramàtica de Construccions, en la construcció [*content com un Y*] el slot Y sol estar majoritàriament ocupat per animals: *gos amb un os*, *gat en un lleu*, *rossinyol*, *papagall*, aquests dos últims aus. Per tant, en camp semàntic dels animals estaria cognitivament fixat (*entrenched*) en la construcció [*content com un Y*]. En la segona de les construccions, la variació formal es dona en el slot X, encara que sense cap repercussió en la semàntica de la construcció a partir de *sec com un clau* (DSFF). Seguint Mena (2003), en tots dos casos es tracta de modificacions i no pas de desautomatització, ja que l'autora no persegueix cap finalitat determinada. Aquestes dues construccions, juntament amb *malalta com un gos* (Rodoreda 1962: 131), podríem afirmar que tenen influència de les construccions en francès *gai comme un oiseau*, *maigre comme un clou* i *malade comme un chien*, respectivament. Plantegem aquesta hipòtesi en tant que intuïció reforçada per dues raons fonamentals. D'una banda, el context històric en què va viure Mercè Rodoreda: amb l'amenaça de l'arribada imminent de les tropes franquistes l'any 1939, Mercè Rodoreda i molts intel·lectuals de l'època van haver de marxar a l'exili. Després d'un llarg viatge s'instal·len a Roissy-en-Brie (París) i degut als entrebancs i les dificultats que suposa viure en un període de guerra, l'autora es trasllada a Llemotges i després a Bordeus. Una vegada França és alliberada gràcies a les tropes aliades, Rodoreda torna a París, on durant tot aquest període entra en contacte amb els intel·lectuals de l'època i, conseqüentment, amb la llengua francesa. Vint anys després de residir a França es trasllada a Ginebra, temps en què comença a escriure la novel·la que estem tractant, a la qual s'han dedicat estudis sobre les influències d'autors francesos com Marcel Proust, André Gide, Jean-Paul Sartre i Henri Michaux (cf. Arnau 1979, Cortés 2002), aquests tres darrers coetanis a l'autora. D'altra banda, es tracten de construccions fraseològiques lexicalitzades en francès amb una alta freqüència d'ús: *gai comme un oiseau*¹³ amb un total de 26 ocurrències, *maigre comme un clou*¹⁴ amb un total de 455 ocurrències i *malade comme un chien*¹⁵ amb un total de 1122 ocurrències. A més, resulta curiós l'últim dels exemples perquè en català el comparato 'gos' normalment s'associa amb altres característiques com la 'fidelitat'.

Finalment, les construccions que han resultat després d'un procés creatiu per part de l'autora. No hi ha cap dubte que els parlants competents d'una llengua són creatius en el sentit chomskià, és a dir, són capaços de produir un infinit nombre d'enuncisats que mai havien escoltat abans (Zeschel 2012: 21), entre les quals hi ha *rodona com una bola* (Rodoreda 1962: 115), *fi com un fil de setanta* (Rodoreda 1962: 136) i *tou com un préssec podrít* (Rodoreda 1962: 264). Aquestes construccions estan estretament relacionades amb la noció de coerció, entesa en tant que «a natural by-product of type selection. Any construction that selects for a specific lexical class or phrasal daughter is a potential coercion trigger» (Michaelis 2011: 1383-1384). Així doncs, s'interpreta en tant que intensificació perquè malgrat les discrepàncies o restriccions que puguin donar-se entre *tertium comparationis* i comparat,¹⁶ el significat de la construcció

¹³ «Être gai (cit. 1), libre et joyeux comme un oiseau» (*Le Grand Robert*).

¹⁴ «Loc. Être maigre comme un clou, très maigre. Être comme un clou» (*Le Grand Robert*).

¹⁵ «Être malade comme un chien, très malade (cf. Comme une bête)» (*Le Grand Robert*).

¹⁶ A partir del binomi de Saussure de «significant – significat» (*Diccionari de la llengua catalana. Segona edició*), obtenim el binomi «comparat – comparant».

preval sobre els significats dels ítems lèxics. Endemés, atenent a les relacions verticals d'herència dins del contínuum lèxic-gramàtica (cf. Goldberg 1995, 2006), segons les quals les construccions menys esquemàtiques, és a dir, les més lèxicament saturades heretarien les propietats funcionals de les més esquemàtiques, que son més pròximes al pol gramatical. En aquest cas, les tres construccions que hem esmentat més amunt heretarien la funció intensificadora de la construcció més esquemàtica [ADJ *com* SN] {intensificació}.

6. Reflexions finals

Després de les reflexiones teòriques sobre els orígens de la GxC dins del marc anglosaxó i la repercussió que ha tingut en l'àmbit hispànic, hem defensar un model construccionista basat en l'ús i que se sustenta en les ferramentes que ofereixen els corpus hui en dia. Així doncs, advoquem per un estudi empíric de les comparacions estereotipades del català que hem identificat en l'obra *La plaça del Diamant*, traduïda a trenta-huit llengües diferents.

Estes comparacions estereotipades estan llicenciades per la construcció [X *com* Y] ↔ 'X {intensificació}', i a diferència de les comparacions gramaticals, no s'ofereix una comparació entre dos termes, sinó que l'objectiu primordial de la construcció és la intensificació d'un predicat determinat, bé siga un adjectiu o bé siga un verb.

L'estudi que s'ha portat a terme subratlla la fina línia que hi ha entre allò usual i lexicalitzat, que hem trobat en els diccionaris consultats, i les instàncies més creatives, que igualment tenen una funció intensificadora, però que no se sostenen –al cent per cent– sobre una cadena lexicalitzada i convencionalitzada del català.

La GxC és un model gramatical que s'adequa perfectament en la descripció d'un major o menor grau de productivitat de les construccions, atenent a la seua freqüència *type*, així com a les modificacions i el procés de desautomatització al que estan exposades en el discurs. Aquesta conclusió està avalada pels resultats que hem obtingut en l'estudi de corpus que hem portat a terme.

Agraïments

Aquest treball s'emmarca dins del projecte d'investigació PID2019-108783RB-I00, que porta per títol *Gramática de Construcciones y Fraseología. Las construcciones fraseológicas del alemán y el español en contraste a través de los corpus*. Este projecte està dirigit per Carmen Mellado Blanco i finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació amb fons FEDER.

Bibliografia

- ARNAU, Carme (1979), *Introducció a la narrativa de Mercè Rodoreda. El mite de la infantesa*, Barcelona: Edicions 62.
- BOOIJ, Geert (2010), *Construction Morphology*, Oxford: Oxford University Press.
- BOOIJ, Geert (2013), «Morphology in Construction Grammar», dins HOFFMANN, T. – TROUSDALE, G. (eds.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, Oxford: Oxford University Press, 255-273.
- BYBEE, Joan (2001), *Phonology and Language Use*, Nova York: Cambridge Univ. Press.

- BYBEE, Joan (2010), *Language, Usage and Cognition*, Cambridge: Cambridge University Press.
- BYBEE, Joan (2013), «Usage-based Theory and Exemplar Representations of Constructions», dins HOFFMANN, T. – TROUSDALE, G. (eds.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, Oxford: Oxford University Press, 49-69.
- BYBEE, Joan – THOMPSON, Sandra (1997), «Three Frequency Effects in Syntax», *Proceedings of the Twenty-Third Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society: General Session and Parasession on Pragmatics and Grammatical Structure*, 378-388.
- ČERMÁK, František (1988), «On the substance of idioms», *Folia Linguistica* 22, 413-438.
- CHAFE, Wallace (1968), «Idiomaticity as an Anomaly in the Chomskyan Paradigm», *Foundations of Language* 4/2, 109-127.
- CHOMSKY, Noam (2000), *New Horizons in the Study on Language and Mind*, Cambridge: Cambridge University Press.
- CONCA, Maria – GUIA, Josep (2014), *La fraseologia. Principis, mètode i aplicacions*, València: Bromera.
- CORPAS PASTOR, Gloria (1996), *Manual de fraseología española*, Madrid: Gredos.
- CORPAS PASTOR, Gloria (2015), «Register-Specific Collocational Constructions in English and Spanish: A Usage-Based Approach», *Journal of Social Sciences* 11/3, 139-151.
- CORTÉS, Carles (2002), «La superació del pas del temps en els personatges de Mercè Rodoreda (alguns paral·lels amb l'obra de Virginia Woolf, Marcel Proust i Thomas Mann)», *Miscel·lània Giuseppe Tavani* 3, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 181-199.
- CROFT, William (2001), *Radical Construction Grammar: Syntactic Theory in Typological Perspective*, Oxford: Oxford University Press.
- CROFT, William – CRUSE, Allan (2004), *Cognitive Linguistics*, Cambridge: Cambridge University Press.
- DE KNOP, Sabine – MOLLIKA, Fabio (2013), «Die Konstruktionsgrammatik für die Beschreibung romanischer Sprachen», dins DE KNOP, S. – MOLLIKA, F. (eds.), *Konstruktionsgrammatik in den romanischen Sprachen*, Frankfurt: Peter Lang, 9-23.
- DOBROVOL'SKIJ, Dmitrij (1999), «Zur syntaktischen Flexibilität der Idiomstruktur: kognitivsemantische Aspekte», *Revista de Filologia Alemana* 7, 209-238.
- FILLMORE, Charles J. (1985), «Syntactic Intrusions and The Notion of Grammatical Construction», *Proceedings of the Eleventh Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 73-86.
- FILLMORE, Charles J. (1986), «Varieties of conditional sentences», *Eastern States Conference on Linguistics* 3, 163-182.
- FILLMORE, Charles J. (1988), «The Mechanisms of "Construction Grammar"», *Proceedings of the Fourteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, 35-55.
- FILLMORE, Charles J. (1989), «Grammatical Construction Theory and the Familiar Dichotomies», dins DIETRICH, R. – GRAUMANN, C. (eds.), *Language Processing in Social Context. An Interdisciplinary Context*, Amsterdam: Elsevier Science Publishers, 17-38.
- FILLMORE, Charles J. – KAY, Paul – O'CONNOR, Mary Catherine (1988), «Regularity and Idiomaticity in Grammatical Constructions: The Case of Let Alone», *Language* 64/3, 501-538.

- FRASER, Bruce (1970), «Idioms within a Transformational Grammar», *Foundations of Language* 6/1, 22-42.
- FRIED, Mirjam (2015), «Construction Grammar» dins KISS, T. – ALEXIADOU, A. (eds.), *Syntax – Theory and Analysis. An International Handbook. Volume 2*, Berlín: Walter de Gruyter, 974-1003.
- GARCÍA-PAGE, Mario (2008), *Introducción a la fraseología española. Estudio de las locuciones*, Barcelona: Anthropos.
- GARCÍA-PAGE, Mario (2012), «Esquemas sintácticos de formación de locuciones adverbiales de contenido espacial y temporal», dins SINNER, C. – TABARES, E. – MONTORO DEL ARCO, E. (eds.), *Tiempo, espacio y relaciones espacio-temporales en la fraseología y paremiología españolas*, Munic: Peniope, 142-152.
- GIBBS, Raymond (1990), «Psycholinguistics studies on the conceptual Basis of idiomaticity», *Cognitive Linguistics* 1/4, 417-451.
- GOLDBERG, Adele (1995), *A Construction Grammar Approach to Argument Structure*, Chicago – Londres: The University of Chicago Press.
- GOLDBERG, Adele (2006), *Constructions at Work: The Nature of Generalizations in Language*, Oxford – Nova York: Oxford University Press.
- GOLDBERG, Adele (2019), *Explain me this: Creativity, Competition and the Partial Productivity of Constructions*, Princeton – Oxford: Princeton University Press.
- GRIES, Stefan (2008), «Phraseology and linguistic theory: A brief survey», dins GRANGER, S. – MEUNIER, F. (eds.), *Phraseology: An interdisciplinary perspective*, Amsterdam – Filadèlfia: John Benjamins Publishing Company, 3-25.
- GRIES, Stefan (2013), «Data in Construction Grammar», dins HOFFMANN, T. – TROUSDALE, G. (eds.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, Oxford: Oxford University Press, 93-110.
- HILPERT, Martin (2010), «Comparing comparatives: A construction-based study of comparative constructions in English and Swedish», dins BOAS, H. (ed.), *Contrastive Studies in Construction Grammar*, Amsterdam – Filadèlfia: John Benjamins Publishing Company, 21-42.
- HOFFMANN, Thomas – HORSCH, Jakob – BRUNNER, Thomas (2018), «The more data, the better: A usage-based account of the English comparative correlative construction», *Cognitive Linguistics* 30/1, 1-36.
- KAY, Paul (2002), «Patterns of coining», *Presented at ICCG2 in Helsinki, Finland* [disponible a <<https://www.http://www1.icsi.berkeley.edu/~kay/coining.pdf>>, 5/3/2020]
- KAY, Paul (2013), «The limits of (Construction) Grammar», dins HOFFMANN, T. – TROUSDALE, G. (eds.), *The Oxford Handbook of Construction Grammar*, Oxford: Oxford University Press, 32-48.
- LANGACKER, Ronald (1987), *Foundations of Cognitive Grammar. Volume 1. Theoretical prerequisites*, Stanford – Califòrnia: Stanford University Press.
- LYNGFELT, Benjamin (2018), «Introduction: Constructicons and constructicography», dins LYNGFELT, B. – BORIN, L. – OHARA, K. – TORRENT, T. (eds.), *Constructicography. Constructicon development across languages*, Amsterdam – Filadèlfia: John Benjamins Publishing Company, 1-18.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2012), «Las comparaciones fijas en alemán y español: algunos apuntes contrastivos en torno a la imagen», *Linred: Lingüística en la Red* 10, 1-32.

- MELLADO BLANCO, Carmen (2015), «Antiphrasis-based Comparative Constructional Idioms in Spanish», *Journal of Social Sciences* 11/3, 111-127.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2017), «Fijación, modelación y fraseología en la interfaz léxico-sintaxis», dins DE GIOVANI, C. (ed.), *Fraseologia e paremiologia: passato, presente e futuro*, Milà: Franco Angeli, 58-69.
- MELLADO BLANCO, Carmen (2019), «Phrasem-Konstruktionen kontrastiv Deutsch-Spanisch anhand von ironischen Vergleichen», *Yearbook of Phraseology* 10, 65-88.
- MELLADO BLANCO, Carmen (en premsa, a), «Esquemas fraseológicos y construcciones fraseológicas en el contínuum léxico gramática», dins TABARES, E. – SINER, C. – MONTORO DEL ARCO, E. (eds.), *Clases y categorías en la fraseología de la lengua española*, Frankfurt: Peter Lang.
- MELLADO BLANCO, Carmen (en premsa, b), «(No) me importa un comino y sus variantes diatópicas. Estudio de corpus desde la Gramática de Construcciones», *ELUA* VII/2020.
- MENA, Florentina (2003), «En torno al concepto de desautomatización fraseológica: aspectos básicos», *Revista electrónica de estudios filológicos* 5 [disponible a <<https://digitum.um.es/digitum/bitstream/10201/50794/1/En%20torno%20al%20concepto.pdf>>, 5/3/2020].
- MICHAELIS, Laura (2003a), «Headless Constructions and Coercion by Construction», dins MICHAELIS, L. – FRANCIS, E. (eds.), *Mismatch: Form-Function Incongruity and the Architecture of Grammar*, Stanford: CSLI Publications, 259-310.
- MICHAELIS, Laura (2003b), «Word meaning, sentence meaning, and syntactic meaning», dins CUYCKENS, H. – DIRVEN, R. – TAYLOR, J. (eds.), *Cognitive Perspectives on Lexical Semantics*, Amsterdam: Mouton de Gruyter, 163-209.
- MICHAELIS, Laura (2011), «Stative by construction», *Linguistics: An interdisciplinary Journal of Social Sciences* 49/6, 1359-1399.
- MICHAELIS, Laura (2017), «Meanings of Constructions», dins ARONOFF, M. (ed.), *Oxford Online Research Encyclopedia of Linguistics*.
- MOLINA, Silvia (2015), «Contrastive Analysis of Stretched Collocations with *Get* and *Take*: Their use and Pedagogical Implications», *Journal of Social Sciences* 11/3, 179-193.
- PUSTEJOVSKY, James (1993), «Type coercion and lexical selection», dins PUSTEJOVSKY, J. (ed.), *Semantics and the Lexicon*, Dordrecht: Kluwer, 73-96.
- SAUSSURE, Ferdinand (1959 [1916]), *Course in General Linguistics*, Nova York: Columbia University Press [traduït per Wade Baskin].
- TAYLOR, John (2016), «Cognitive linguistics», dins ALLAN, K. (ed.), *The Routledge Handbook of Linguistics*, Nova York: Routledge, 455-469.
- TRAUGOTT, Elizabeth Closs – TROUSDALE, Graeme (2013), *Constructionalization and Constructional Change*, Oxford: Oxford University Press.
- WEINRICH, Uriel (1967), «Problems in the Analysis of Idioms», dins PUHUEL, J. (ed.), *Proceedings of the Summer 1966 Linguistics Forum at UCLA*, Berkeley: University of California Press, 22-81.
- WIERZBICKA, Anna (1988), «Boys will be boys», *Journal of Pragmatics* 12, 221-224.
- ZESCHEL, Arne (2012), *Incipient Productivity: A Construction-Based Approach to Linguistic Creativity*, Berlín: Mouton de Gruyter.
- ZULUAGA, Alberto (1980), *Introducción al estudio de las expresiones fijas*, Frankfurt: Peter Lang.